

Veilederhefte

Kræsjskurs

i russesparing med [økonomilappen.no](https://okonomilappen.no)

ØKONOMILAPPEN.NO

Til lærere og veiledere fra bank og forsikring

Dette er et kort kurs i personlig økonomi for elever i videregående skole. Temaet er økonomisk planlegging og pengebruk i forbindelse med russefeiringen. Kurset tar utgangspunkt i vanlige fallgruver, og elevene får råd om hvordan disse kan unngås. Kræsjkurset baserer seg på **økonomilappen.no**, en nett- og mobilapplikasjon i personlig økonomi som er beregnet på ungdom og unge voksne. **Økonomilappen.no** er utviklet av Finans Norge i samarbeid med Forbrukerombudet, og er delvis finansiert av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD).

De ulike problemstillingene i kurset kan utforskes nærmere ved å bruke de forskjellige kalkulatorene som ligger i applikasjonen.

Kurset kan holdes av en representant for bank eller forsikringsselskap, og gjerne i samarbeid med lærer. Et naturlig tidspunkt er for eksempel ved skolestart i 1. klasse - før undervisningen har kommet ordentlig i gang. Erfaringsmessig starter russeplanleggingen allerede da for mange. Med fordel kan en avgangselev fra 3. klasse, evt. et medlem i russestyret, inviteres for å fortelle om sine erfaringer når det gjelder økonomisk planlegging av russetiden.

For flere blir russetiden en dyr fornøyelse, ofte dyrere enn forventet. Den er gjerne også ungdommens første møte med forpliktende avtaler. Med dette som utgangspunkt, bør det være interessant og ikke minst veldig relevant å lære seg god økonomisk planlegging og styring.

Representanter fra finansnæringen kan gjøre undervisningen i personlig økonomi interessant fordi de kan mye om temaet personlig økonomi generelt, og ikke minst hvilke fallgruver og utfordringer mange unge spesielt står overfor. Vi snakker for eksempel om betalingsanmerkninger, konsekvenser av dette, viktigheten av å ta høyde for uforutsette utgifter og følgene av å sette seg i gjeld på grunn av en russetid som kommer ut av kontroll. Det er også en ypperlig anledning for elevene til å spørre om andre ting de lurer på.

Februar 2015
Finans Norge

Praktiske opplysninger

RAMMEBETINGELSER

Kurset kan gjennomføres over to timer (90 minutter). Hver elev må ha PC/ nettbrett og nettilgang.

MÅLGRUPPE

Kurset setter søkelyset på russefeiringen, og er derfor egnet for elever i videregående skole, først og fremst 1.klasse, men kan også benyttes for elever i 2. og 3.klasse.

LÆREPLAN

Kurset kan knyttes til læreplan i samfunnsfag - **Individ og samfunn** (VG1), som blant annet omfatter personlig økonomi. Målet for opplæringen er at eleven skal kunne:

- (...) gjøre rede for hvilke rettigheter man har som forbruker(...)
- regne ut inntekter, planlegge pengeforbruk i en familie ved å bruke ulike verktøy og
- vurdere hvordan livssituasjon, sparing og låneopptak påvirker personlig økonomi (...)

INFORMASJON TIL LÆRER

Det kan være greit å snakke med læreren i forkant om hva kurset handler om, og evt. avtale å få litt bistand fra læreren. Læreren bør forberede elevene litt på hva kurset inneholder, slik at de er mer motivert for å lære. Det er fint hvis læreren kan oppfordre elevene til å ta en titt på økonomilappen.no på forhånd og be dem om å forberede noen spørsmål til bank- eller forsikringsmedarbeideren. Læreren bør også være tilstede under gjennomføringen av kurset, bistå elever som trenger spesiell oppmerksomhet og håndtere evt. disiplinærproblemer. Be også læreren om å sørge for at elevene har tilgang til PC/ nettbrett med nettilgang, samt smartphone for å laste ned appen.

KORT OM KRÆSJ-KURSET

Ved hjelp av Økonomilappen.no får elevene hjelp til å planlegge og styre økonomien i russefeiringen. Dette gjør vi ved å bruke ulike kalkulatorer. Kurset avsluttes med at elevene tar Økonomilappen. I forbindelse med kurset kan det også være naturlig å diskutere med elevene hvordan de kan unngå gjeldsproblemer i ung alder.

INNHold

- Pengebruk i forbindelse med russefeiringen
- Hvor mye skal du bruke på russefeiringen?
- Bruk av kredittkort for å dekke russeutgifter
- Aktuelle avtaler for russen
- Hvordan håndterer du økonomiske fristelser?
- Hvis du ikke betaler i tide?
- Avslutning: Ta økonomilappen!
- ☐ Vedlegg: Resultater fra spørreundersøkelse om russefeiring og pengebruk våren 2015.

Pengebruk i forbindelse med russefeiringen (ca 15 minutter)

Når du presenterer deg selv kan du fortelle at finansnæringen er opptatt av at unge mennesker skal ha kunnskap om personlig økonomi slik at de er i stand til å styre og planlegge økonomien sin på en god måte. **Økonomilappen.no** er en nett-og mobilapplikasjon i personlig økonomi som er laget for ungdom og unge voksne etter forslag fra ungdommen selv og i dialog med dem. Appen er utviklet av Finans Norge i samarbeid med Forbrukerombudet og er finansiert av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD).

Be elevene om å ta frem appen ved å gå inn på **www.økonomilappen.no** og gi dem noen minutter til å studere innholdet nærmere.

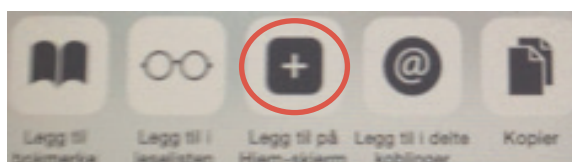
Fortell at økonomilappen.no er ment å være et hjelpemiddel for elevene når de skal styre og planlegge økonomien sin. Appen er fritt tilgjengelig på nettet, og de kan senere hente den frem på mobilen, dersom de ønsker de.

a) Nettsiden **www.økonomilappen.no** hentes frem på mobilen.

b) Trykk på symbolet som vises nederst på skjermen og last ned siden.

c) Legg siden på **Hjem-skjerm (+)**, og nettsiden fungerer som en app på mobilen.

I dette kurset skal vi bruke PC. Be elevene om å finne frem økonomilappen.no på PC'en. Fortell dem at kurset setter fokus på økonomisk planlegging og styring av russefeiringen, og at ungdom erfaringsmessig bruker mye penger i forbindelse med den. Derfor er det smart å lage en økonomisk plan og sette opp et budsjett slik at man er godt forberedt og unngår fallgruver.

Vis elevene den korte traileren om Økonomilappen. Den er et eksempel på hvordan målgruppen kan bruke Økonomilappen i praksis.

Så mye koster det å være russ: Gi dem tall og fakta fra en spørreundersøkelse som Finans Norge gjennomførte våren 2015 blant elever i videregående skole, se vedlegg. Spør om de kjenner seg igjen i tallene.

Hvor mye skal du bruke på russefeiringen? (ca 15 minutter)

Snakker elevene mye om pengebruk i russetiden? Spør dem så hvor mye de har planer om å bruke på russefeiringen. En ting er innkjøp av utstyr og andre utgifter som de har på forhånd, de må også ta med utgifter som de har til selve feiringen. La dem tenke gjennom dette på egenhånd og diskutere litt med sidemannen før dere snakker om dette i plenum.

Er det vanlig å spare på forhånd? Har elevene satt av penger? Be elevene om å sette opp et budsjett som viser hva skal de bruke penger på. Hvor mye koster dette? Så må de lage sin egen plan: Hvordan skal de skaffe seg penger til feiringen? Skal de spare, skal de jobbe eller skal de låne penger?

Her er eksempel på noen vanlige utgifter:

- Russeklær
- Russekro og andre arrangementer
- Russebuss / -van

Det er ikke uvanlig å bruke inntil 20.000 kroner på de to første kulepunktene. Er man med på russebuss, går det gjerne 40.000 kroner til dette alene.

Be dem så om å ta frem russekalkulatoren og legge inn sine egne tall. Hvor mye og hvor lenge må de spare til russefeiringen? Hvilken plan har de for å skaffe det nødvendige beløpet i tide?

Bruk av kredittkort for å dekke russeutgifter (ca 15 minutter)

Spør elevene om noen av dem har fylt 18 år. Har de skaffet seg et kredittkort, eller har de planer om å skaffe seg dette? Vet de hva et kredittkort er? De finner mer informasjon om hva et kredittkort er på økonomilappen.no. Hva er fordelene og ulempene med å bruke et kredittkort? I hvilke situasjoner bør man ikke bruke kredittkort. Har elevene noen eksempler?

Andre aktuelle spørsmål:

- Hva er effektiv og nominell rente?
- Hvorfor er det høy rente på bruk av kredittkort?
- Hender det at det kan være smart å bruke kredittkort? I tilfelle når?

Hvor mye koster det å bruke et kredittkort? Be elevene finne frem kredittkortkalkulatoren. Si at de skal ta utgangspunkt i det beløpet de har tenkt å bruke på russefeiringen, og be dem tenke seg at de ikke har disse pengene, men må betale på kreditt. Elevene legger inn beløpet i kalkulatoren. Hva blir resultatet? Hvor lang tid tar det før de har nedbetalt kredittkort-gjelden?

Her er et eksempel på bruk av kredittkort:

- Du betaler russefeiringen med kredittkort:
- Legg inn kr 30.000, rente 20%, og at du betaler 1.000 kroner hver måned.
- Totalt blir beløpet du skal betale tilbake: kr 41.935.
- Det tar 42 måneder (3,5 år) å tilbakebetale kredittkortgjelden.

Fortell elevene at når man mottar faktura for bruk av kredittkort, står det et minimumsbeløp som må betales. Hva skjer med gjelden dersom man bare betaler minimumsbeløpet?

Be dem etterpå om å legge inn et høyere beløp enn minimumsbeløpet. Hvilken betydning får det for hvor lang tid det tar å nedbetale gjelden?

Spør elevene hva de mener: Er det lurt å bruke kredittkort til slike utgifter?

Aktuelle avtaler for russeren

(ca 10 minutter)

Hvilke avtaler kan det være aktuelt å inngå i forbindelse med russefeiringen? Spør elevene om de har tenkt på dette, og hva som eventuelt kan gå galt.

Fortell at russeklær og annet utstyr gjerne bestilles i starten av skoleåret. De fleste utstyrslleverandørene tilbyr i dag flere betalingsmåter. Det tryggeste er å velge den betalingsløsningen som gjør at du ikke må betale for varene før du har fått disse tilsendt. Dersom du velger å betale på forskudd, risikerer du å miste pengene dine dersom leverandøren for eksempel går konkurs før russeutstyret blir sendt ut.

Gjør elevene oppmerksom på angreretten og at de har klagerett dersom det er feil på varene. De finner mer informasjon om dette på **økonomilappen.no** med lenke til **Forbrukerombudet**.

Mange ønsker å ha russebuss eller -van. Her er det også en del fallgruver som det er greit å kjenne til. Det er viktig å ha en **kjøpekontrakt** som sier noe om ansvarsfordeling mellom kjøper og selger, og eventuelle mangler ved bussen/bilen. Uten kontrakt risikerer dere å sitte igjen med dyre verkstedsregninger selv om selger kanskje kjente til feilen. Det er også lurt å ha en internkontrakt som alle medlemmene på bussen/bilen skriver under på. Da sikrer dere at alle medlemmene forplikter seg til å betale sin del av utgiftene.

Når dere snakker om russebuss/-van er det også naturlig å ta opp temaet **forsikring**. Alle må etter loven ha ansvarsforsikring på kjøretøyet. Fortell elevene at personskadeerstatninger i trafikken raskt kan komme opp i millionbeløp, og med en ansvarsforsikring unngår man å bli gjeldsslave resten av livet.

Flere forsikringsselskaper tilbyr en egen russebilforsikring som er en slik lovpålagt ansvarsforsikring. Den dekker vanligvis det som loven pålegger og som kreves for å få registrert bussen. I første rekke betyr dette ansvarsforsikring. Ulykkesforsikring for fører og passasjerer er vanligvis også inkludert. Kasko- og tyveriforsikring er det vanskeligere å få. Et godt råd er derfor å kjøre forsiktig og passe godt på kjøretøyet.

Her finnes mer informasjon om russebilforsikring:
<http://www.norskforsikring.com/russebilforsikring/>

Her er det også nyttig informasjon til russ som har buss/van:
<http://www.russpavei.no/artikkel.html?tid=1702953&sek=1702717>

Hvordan håndterer du økonomiske fristelser?

(ca 10 minutter)

Spør elevene hvordan de vurderer sin egen pengebruk generelt sammenlignet med vennene sine og andre unge. Opplever de et kjøpepress? Hvordan mener de at de klarer å styre pengebruken sin?

Si at elevene kan ta utgangspunkt i den økonomiske planen som de har utarbeidet for russefeiringen, og spør dem hva som kan ødelegge planen. Hvilke fristelser møter de, og hvor lett er det å stå i mot disse?

Fortell at når man bruker for mye penger, bør man først foreta en kritisk gjennomgang av hva man bruker på variable utgifter. Be elevene tenke gjennom hva de bruker til for eksempel snacks, kafébesøk, kioskvarer og ulike impuls kjøp.

Så kan de finne frem **impulskjøpkalkulatoren**. Hvor mye bruker de på de forskjellige postene? Kalkulatoren illustrerer og bevisstgjør poenget med at flere små beløp til sammen kan utgjøre ganske store summer. Ved å kutte i disse utgiftene kan man spare mye.

Hvis du ikke betaler i tide?

(ca 15 minutter)

Spør elevene om de mener det er lett å miste oversikten over hvor mye man skylder. Er det lett å "glemme" eller å utsette betalingen av regninger? Hva tror de kan være årsakene til dette? Fortell at en betalingsutsettelse får økonomiske konsekvenser, og at dere skal se nærmere på hvilke.

Ta først en kort gjennomgang av inkasso og betalingsanmerkninger, og gi en beskrivelse av hva som skjer når man ikke betaler:

- Hvis du ikke betaler gjelden din, vil en av de største konsekvensene av dette være at du kan få en betalingsanmerkning.
- Betalingsanmerkningene blir registrert hos kredittopplysningsbyråer, og for eksempel banker ønsker i de fleste tilfeller ikke å gi deg lån dersom du har en eller flere betalingsanmerkninger. I de fleste tilfeller stammer betalingsanmerkningene fra utestående inkassosaker.
- Når et kredittopplysningsbyrå mottar melding om betalingsanmerkning fra et inkassobyrå, er det pålagt å varsle deg om dette. Du har så en 14 dagers frist på deg til å protestere på anmerkningen.
- Anmerkningen skal slettes omgående når du har gjort opp for deg, eller som hovedregel uansett etter fire år. Etter fire år må inkassobyrået eventuelt igangsette nye rettslige skritt dersom det skal registreres ny betalingsanmerkning

Ferske tall viser at om lag 26.000 unge voksne i alderen 18-26 år er registrert med betalingsanmerkning. (Kilde: Bisnode 2015) Statistikken viser at det ofte ikke er store beløp som de unge skylder. Det understreker hvor viktig det er å ha orden i økonomien.

Be elevene om å ta frem **inkassokalkulatoren**. Den viser hvor mye det koster å være forsinket med betalingen. Når man varierer antall uker med utsettelse, ser man at det skyldige beløpet vokser. Be dem tenke seg at de skylder et beløp som de legger inn i kalkulatoren.

Spør elevene hva de bør gjøre hvis de merker at de mister kontroll med økonomien. Fortell dem at konsekvensene ikke bare dreier seg om økte kostnader, men understrek at hvis man har en betalingsanmerkning, så kan man få problemer med å få lån, kredittkort, mobilabonnement, forsikring og i noen tilfeller jobb. Det er mer informasjon om dette på økonomilappen.no.

Det viktigste rådet er at du tar kontakt med dem du skylder penger med en gang du ser at du ikke har penger til å betale. Sammen kan dere komme frem til en **nedbetalingsplan**. Den du skylder penger er gjerne positiv til dette så lenge du viser vilje til å gjøre opp for deg.

Avslutning:

Ta økonomilappen! (ca 10 minutter)

Spør elevene om de har et godt økonomisk råd til andre ungdom i forbindelse med russefeiringen. Avslutningsvis kan du be elevene om å ta Økonomilappen. Klarer de kunnskapstesten?

Oppfordre elevene til å dele resultatet på Facebook.

Vedlegg

Resultater fra en spørreundersøkelse som Finans Norge gjennomførte våren 2015 blant elever i videregående skole. Tema: russefeiring og pengebruk. Hvor mye penger planlegger du å bruke på russefeiringen, og hvordan skal du finansiere –feiringen?

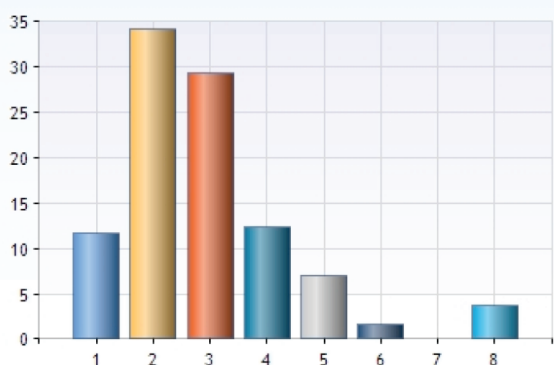
190 elever fra Oslo, Bergen, Akershus og Nordland besvarte undersøkelsen.

1) Hvis du ser bort fra pengene du eventuelt skal bruke på russevan/-buss. Hvor mye penger tror du at du vil bruke på russetiden. Sett kryss.

Dette gjelder altså penger til klær, billetter til arrangementer, drikke osv.

Besvart av: 187 (77%) Ikke besvart av: 55 (23%)

1	Under 1 000 kroner	22 (12%)
2	1 000 - 4 999 kroner	64 (34%)
3	5 000 - 9 999 kroner	55 (29%)
4	10 000 - 19 999 kroner	23 (12%)
5	20 000 - 29 999 kroner	13 (7%)
6	30 000 - 39 999 kroner	3 (2%)
7	40 000 - 49 999 kroner	0 (0%)
8	50 000 kroner eller mer	7 (4%)

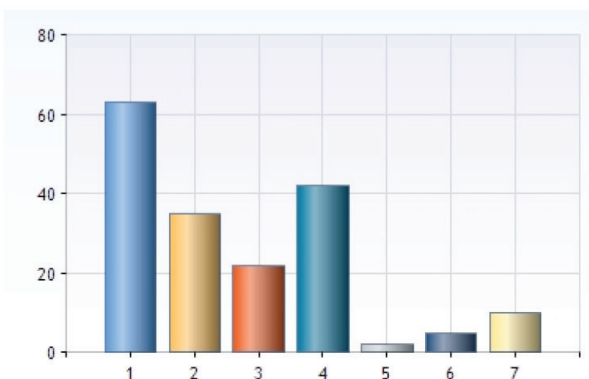

2) Hvordan finansierer du russetiden?

Her kan du sette flere kryss

Besvart av: 186 (77%) Ikke besvart av: 56 (23%)

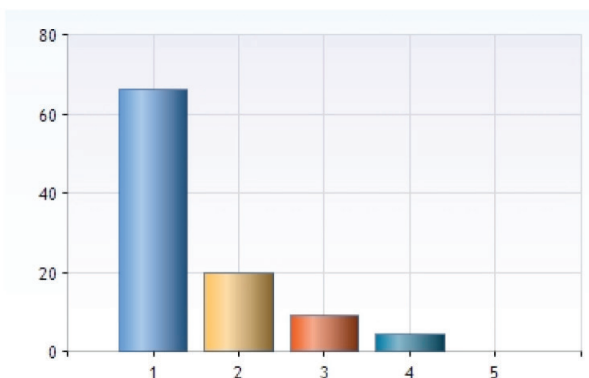
1	Egen jobb	117 (63%)
2	Penger fra egen sparekonto	65 (35%)
3	Dugnad	41 (22%)
4	Penger fra foreldre / besteforeldre	79 (42%)
5	Lån	3 (2%)
6	Vet ikke	10 (5%)
7	Annet	18 (10%)

3) Hvor mye av det du vil bruke på russetiden, er sparepenger?

Besvart av: 65 (27%) Ikke besvart av: 177 (73%)

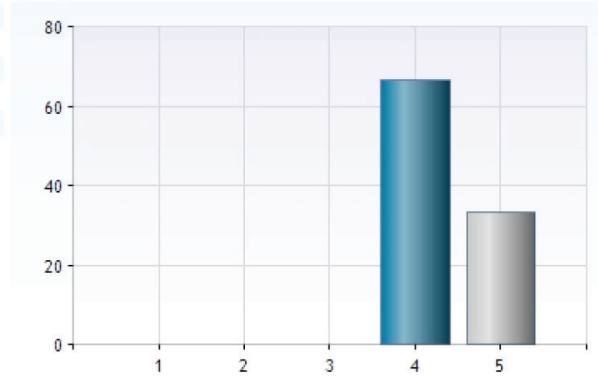
1	Inntil 4 999 kroner	43 (66%)
2	5 000 - 9 999 kroner	13 (20%)
3	10 000 - 29 999 kroner	6 (9%)
4	30 000 - 49 999 kroner	3 (5%)
5	50 000 kroner eller mer	0 (0%)

4) Hvor mye av det du vil bruke på russetiden, er lån?

Besvart av:3 (1%) Ikke besvart av:239 (99%)

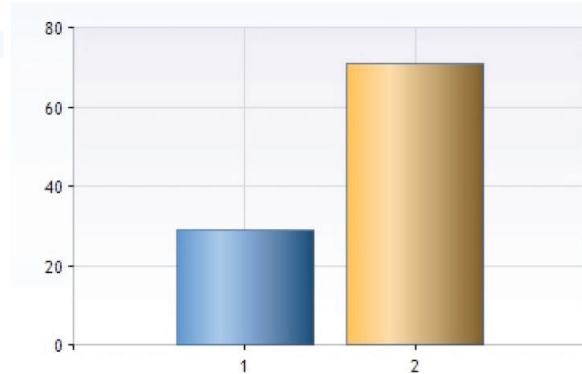
1	Inntil 4 999 kroner	0 (0%)
2	5 000 - 9 999 kroner	0 (0%)
3	10 000 - 29 999 kroner	0 (0%)
4	30 000 - 49 999 kroner	2 (67%)
5	50 000 kroner eller mer	1 (33%)

5) Er du medeier i russevan/-buss?

Besvart av:186 (77%) Ikke besvart av:56 (23%)

1	Ja	54 (29%)
2	Nei	132 (71%)

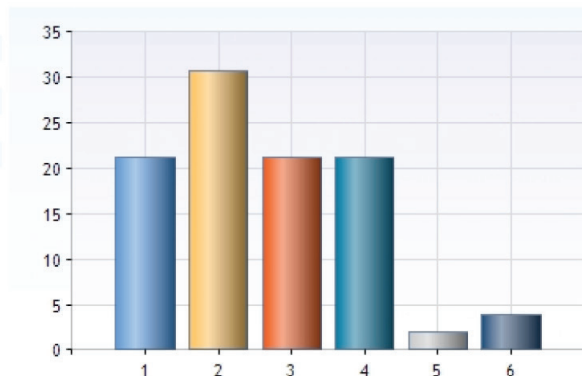
6) Hvor mye vil du totalt betale inn til russevan'en/-bussen, inklusive utstyr?

- De som svarer at de er medeier i russevan/-buss har i gjennomsnitt betalt inn 31.00 kroner.

7) Hvor mye penger forventer du å få igjen etter at dere har solgt van'en/bussen?

Besvart av:52 (21%) Ikke besvart av:190 (79%)

1	0 kroner	11 (21%)
2	inntil 4 999 kroner	16 (31%)
3	5 000 - 9 999 kroner	11 (21%)
4	10 000 - 29 999 kroner	11 (21%)
5	30 000 - 49 999 kroner	1 (2%)
6	50 000 kroner eller mer	2 (4%)

8) Hva vil du gjøre med pengene du sitter igjen med etter at van'en/bussen er solgt?

Her kan du sette flere kryss

Besvart av:40 (17%) Ikke besvart av:202 (83%)

1	Sette pengene på sparekonto	28 (70%)
2	Bruke pengene	4 (10%)
3	Vet ikke	10 (25%)
4	Annet	3 (8%)

